

אולם, כיון שמצאנו (להלן כט:): לימוד מיוחד על פסול מחשבה שהוא מוציא מידי פיגול, וגם יש נפקותא לדינא בין פסול מחשבה לפסול אחר לענין דין פיגול, כשקדמה מחשבת הזמן למחשבה האחרת (כדלהלן במסכתין) – מזה מוכח שפסול-מחשבה שמוציא מידי פיגול, אינו כלול בשאר פסולים המוציאים מידי פיגול משום שלא קרב כמצוותו, אלא הוא דין נפרד – שהמחשבות מוציאות זו מזו [אמנם נראה שענין שני הדינים הללו אחד. כן משמע ממה שהביאה המשנה (כט:): עירוב מחשבות כדוגמא לדין 'לא קרב המתיר כמצוותו'. וע' גם בתוס' להלן כו. ד"ה יצא וד"ה אלא]. וכיון שבשלמים אין מחשבת פסול ד'שלא לשמו', שוב אי אפשר ללמוד שמחשבת 'שלא לשמו' יש בכחה להוציא ממחשבת 'חוץ לזמנו' (עפ"י חדושי הגר"ז).

הא ר' שמעון הא רבנן' – לר' שמעון, כשם שהולכה אינה מפגלת, כך גם טבילת אצבע שהיא כהולכה. ואע"פ שטעמו של רבי שמעון הוא מפני שהולכה אפשר לבטלה, והלא אי אפשר בלא טבילת אצבע בחטאת [והרי אמרו להלן מודה ר' שמעון בהולכה בחטאת פנימית, שכיון שא"א לבטלה – מחשבה פוסלת בה] [כן הקשה במשנה למלך הל' פסולי המוקדשין יד, ג] – סבר עתה המתיר לומר שמכל מקום כיון שהמקור לדין מחשבת פיגול הוא משלמים, ובשלמים הולכה אינה מפגלת לר' שמעון, הוא הדין בכל העבודות המקבילות להולכה – אין לנו מקור לפסול (פנים מאירות. וע"ע רעק"א; צאן קדשים; חק נתן; יד דוד; חזון איש קמא כח, ג).

דף יד

'הואיל וכתוב ולקח ואי אתי קוף רמי להו אידיה, בעי למישקל זימנא אחריתי...' – צריך באור מדוע נקט 'קוף', הלא נראה שהוא הדין אם לקח זר ונתן על ידו אינו מועיל, שהרי כתוב ולקח הכהן (זבח תודה. ובשו"ת משיב דבר ח"א מ) נקט שאין צריך כהן בדוקא. וצ"ע).

ואם לקח כהן אחר ונתן לידו – אפשר שמועיל. [ויתכן לתלות שאלה זו בספק הגמרא ביומא מט. בכעין זה – 'חפן חברו ונתן לתוך חפניו'. ע"ש. ולכך נקטו כאן 'קוף' – שודאי פסול, אבל אדם אחר – יש להסתפק. הנצי"ב].

יש שלמדו מכאן שאם אדם מניח לולב לתוך ידו של חברו, אין הלה יוצא במצות ולקחתם לכם – שאין זו 'לקיחה'. וטעות היא, שכל שאוחז הלולב בידו ואינו מניחו ליפול על ידי כח ידו שאוחז בו – זוהי 'לקיחה'. ושונה מדם שהושלך על ידו שאין היד משמשת אלא מעשה איצטבא, שהרי אינו אוחו בכח ידו (הנצי"ב בחידושי ובשו"ת משיב דבר ח"א מ).

ובדומה דן החזו"א (או"ח קמט, ג) על האוחז ד' מינים קודם עמוד השחר ועלה השחר, האם צריך להניחם מידו ולחזור ולקחתם למצוה אם לאו. וכתב שנראה שאין צריך להניחם, ואין להקשות מסוגיתנו – כי כאן אין הטעם משום שאחיזה אינה 'לקיחה', אלא משום שצריך לקיחה מכלי שרת. והוא הדין אם יקח הוא מהקוף – פסול. ולעולם גם אחיזה בכלל לקיחה היא. 'ובספר בנין שלמה מהגרש"ך זצ"ל מווילנא הביא בשם גדולי אחרונים לדמות לקיחה דד' מינים ללקיחה דחפינה ודטבילת אצבע. וצ"ע'.

א. נראה שלא דיבר באופן שחברו נתן לתוך ידו (כדברי הנצי"ב) – כי נראה שקבלתו ותפישתו מחברו הרי היא ממש כלקיחה מן הכלי (וכ"כ סברא זו בספר בכורי יעקב – מובא במשיב דבר ח"א מ).

הנצי"ב הוכיח שמועילה נטילת לולב אף בלא מעשה לקיחה, ממה שכתבו התוס' (בפסחים ז): שיכוין שלא לצאת באותה נטילה עד אחר הברכה – הרי שמספיק בהחזקה לאחר שכבר הלולב בידו. ונראה לכאורה שאין זו הוכחה לאחיזה מקודם עלות השחר

– כי שונה כשלקח בעצמו בזמן חיוב, הגם שלא כיוון לצאת בתחילה, מועיל מעשה הלקיחה הראשון להחשיב את האחיזה של עכשיו למצוה, לא כן כשלקח קודם עלות השחר, אין כאן מעשה בזמן המצוה.
 ב. מש"כ החזו"א שכאן צריך לקיחה מן הכלי דוקא – גם הנצי"ב כתב כן בסוף דבריו באותה תשובה. ע"ש בהרחבה.

'אי משלא לשמה – שכן נוהג בבמה. שלא לשמה במאי נוהג, בפסח וחטאת, פסח וחטאת בבמה לא קרבו' – וגם לדברי רבי שמעון [דאליביה קיימינן] שהפסח קרב בבמה גדולה (כדלהלן ק"ו). – הלא בבמה גדולה יש גם פסול 'חויץ למקומו', ורק לבמת יחיד אין לה גבולות מקום, הלכך אין שייך לפרוך כלום, כי במקום שנוהג 'שלא לשמו' נוהג גם 'חויץ למקומו' (יד דוד ועוד. וע"ע צאן קדשים).

[בענין אפשרות במה קטנה בחז"ל בזמן היתר הבמות – דייקו האחרונים מדברי רש"י כאן וכל הבקעה מקומו עד סוף העולם' – משמע שיש במה בחז"ל. וכן הביאו ממגילה י גבי בית חוניו. ואולם הביאו מהרמב"ן (הקת) שהבמות אסורות בחז"ל – ע"ע בזה: ספרי זוטא שלה; אבות דרבי נתן כו; רש"י ורמ"ה סנהדרין פג. דברי אמת דרוש טו. ויש מחלקים בין במה גדולה לקטנה. ע' בספר הר צבי ובאנ. תלמודית כרך ג ערך 'במה' בהערה 84].

'תוך עזרה מקדש' – יש מפרשים על שום מה נקראת 'עזרה' – שמשם מתפללים לא–ל ושומעים ועוזרים (מובא בערוך – 'עזרה').

(ע"ב) 'א"ל: שחיטה לאו עבודה היא. ולא?! והאמר ר' זירא אמר רב: שחיטת פרה בור פסולה' – וכיון שמצאת בשום מקום ששחיטת קדשים צריכה כהן, ודאי גם השחיטה בכלל העבודות ואעפ"כ כשרה בור בשאר קדשים, הגם שהיא עבודה שאי אפשר לבטלה. וחזרת הקושיא על רבה ורב יוסף שתלו דין הולכה בור בשאלה אם אפשר לבטלה אם לאו.
 ודחו: **'שאני פרה דקדשי בדק הבית היא' – ועל כן ודאי אינה בגדר 'עבודה', אלא פסולה בור מטעם אחר. ומקשה: 'זלאו כל דכן הוא?...'** – כלומר אדרבה, אפילו בקדשי בדק הבית נחשבת השחיטה 'עבודה' שהרי פסולה בור, וכל שכן בקדשי מזבח. ומתוך: **'מידי דהוה אמראות נגעים דלאו עבודה היא ובעיא כהונה' – אף שחיטת הפרה צריכה כהונה מטעם אחר, ולעולם אין שחיטה בגדר 'עבודה' (פשוט, עפ"י רש"י ותוס'). וע"ע בחדושי הנצי"ב ובספר שלום רב).**

'מידי דהוה אמראות נגעים דלאו עבודה נינהו ובעי כהונה' – יש שכתבו שמכך שהשוו דין כהונה בשחיטת פרה עם מראות נגעים, משמע ששאר דינים כגון בגדי כהונה, ריחויץ ידים ורגלים וכו' – אינם נצרכים לשחיטת פרה [ורק בשאר עבודותיה שנינו בפ"ד פרה שפסולה ללא רחיצה או בגדי כהונה], כשם שאינם נצרכים לראות את הנגע. וכבר נחלקו הדעות בדבר – ע' תוס' ישנים יומא מב, וגבורות ארי שם; קהלות יעקב מנחות א, ד ובמצוין להלן סה:

דף טו

'אתמר, הולכה שלא ברגל – מחלוקת רבי שמעון ורבנן...' – 'הולכה שלא ברגל' האמורה כאן, אינה ענין לנידון 'הולכה שלא ברגל' דלעיל; עד עתה היה הנידון על העברת הדם ללא הליכה ברגל כלל,

ב. 'מחשבת פיגול' היא מחשבה (דיבור) לעשות אחת מן ה'אכילות' שיש בקרבן – חוץ לזמנה הראוי לה. בין שחשב על אכילת מזבח, כגון זריקה, שפיכת שיריים (כדתניא להלן מד:), והקטרת אימורים, בין שחשב על אכילת אדם, לאכול בשר הקרבן חוץ לזמנו, אבל חשב על הקבלה וכד' לעשותה חוץ לזמנה – לא פיגול. יש ראשונים שנראה מדבריהם שהשווה על מנת לקבל הדם חוץ לזמנו – הרי זה פיגול (ע' רז"ה והידושי רמב"ן חולין לט; פירוש הראב"ד לתו"כ ויקרא ד; צו ת. ופרשו אחרת סוגיתנו. ע' בפירוש זר סביב על הרמב"ן חולין).

ואין מחשבת פיגול חלה אלא כשחשבה באחת מארבע עבודות הקרבן המעכבות – שחיטה, קבלה, הולכה (מלבד לר' שמעון) וזריקה. אבל חשב בעת שפיכת שיריים או ההקטרה – אין כאן 'פיגול'. ברש"י ור"ג מעילה (ז. מבואר שדין זה, שפיכת שירים, היה בספק לרב אסי בתחילה. והתוס' שם פרשו בע"א. לדברי רבי שמעון, אין פיגול בקרבן שאינו ניתן על מזבח החיצון, כשלמים (שהוא מקור דין פיגול). ומודה רבי שמעון לפסול אלא שאין האוכלו ב'כרת' כפיגול (רבי יוסי ברבי חנינא).

ג. כל שלא קרב המתיר כמצוותו – אין חל דין פיגול, כגון חטאת ששחטה במחשבת 'שלא לשמה' או שלמים במחשבת 'חוץ למקומו' בנוסף למחשבת פיגול – אין כאן תורת 'פיגול'. ואם כי הקרבן נפסל – אין האוכלו ב'כרת'.

ד. לפי מסקנת הסוגיא, בחטאות חיצוניות אין טבילת אצבע מפגלת, ואף על פי שצריך לעשות מעשה ללקיחת הדם [ואם קוף נתן על ידו – אינו מועיל] – היות ולא נאמרה טבילת אצבע בפירוש, אין זו עבודה חשובה לחול בה דין 'פיגול'. ואולם בחטאות פנימיות – טבילת אצבע מפגלת [מלבד לרבי שמעון שסובר אין פיגול בקרבן שאינו ניתן על מזבח החיצון], כיון שהוא דבר המפורש בה וגם מעכב. ולעולם טבילת אצבע אינה מתפגלת – שאם שחט ע"מ לטבול אצבע למחר – אין כאן פיגול, שהרי אין כאן מחשבת 'אכילה'.

כתב המשנה-למלך (ועוד) שבדבר זה אין מחלוקת. ובקרבן אורה וזבח תודה צידדו בדעת הרמב"ם שטבילה מתפגלת, לפי שנידונית כהזיה על המזבח.

דף יד

כג. החושב מחשבות פסול בעבודות דלהלן, האם פסל את הקרבן?

א. בהולכת הדם לזורקו על המזבח.

ב. בהולכת דם חטאת הפנימית להזותו.

ג. בהולכת בזיכי לחם הפנים לאחר סילוקם.

א. מחשבה פוסלת את הקרבן בהולכת הדם, שהיא אחת מארבע עבודות המתירות את הקרבן. רבי שמעון מכשיר, לפי שאפשר לקרבן בלא הילוך (משנה יג. וסתמי משניות דלא כרבי שמעון, ע' להלן כט: [דמיירי שם גם בפסח וקתני 'הלך']).

ב. מחשבת פסול פוסלת בהולכת דם חטאת פנימית, בין מחשבת 'שלא לשמה' בין מחשבת 'חוץ לזמנו' או 'חוץ למקומו'. ואפילו רבי שמעון מודה בזה, שבחטאות הפנימיות אי אפשר בלא הילוך. [ואע"פ שפסול, לא חל דין 'פיגול' לחיוב כרת – לדעת רבי שמעון שכל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין בו משום פיגול].

ואולם לדברי רבי אלעזר בר"ש שבין האולם ולמזבח – צפון, וכשר לשחיטת קדשי קדשים, הרי לשיטת ר' שמעון לא תועיל מחשבה לפסול אלא מפתח האולם ולפנים, אבל מחוץ לאולם היות ויכול לשחוט שם, אין ההולכה שבאותו מקום נצרכת ולכך אינה פוסלת.

ג. מחשבת פסול בהולכת בויכין – פוסלת, מפני שהם מתירים את הלחם באכילה כדם המתיר את הקרבן. ואולם לדעת ר' שמעון שהולכה שאינה נצרכת, אין מחשבה פוסלת בה – אין מחשבה פוסלת בתוך ההיכל, כי שם אין ההולכה הכרחית מפני שיכול להעתיק השולחן עד קצה ההיכל. ואם ננקוט שקדושת היכל ואולם – אחת היא, אף באולם אין מחשבה פוסלת. ואם נסבור כרבי יהודה שאמר רצפת עזרה מקדשת – אין מחשבה פוסלת מפתח האולם ולחוץ, שהרי כשר להקטיר שם הלבונה על הרצפה. ולפי זה אין מחשבה פוסלת אלא בחלל פתח האולם. ואת"ל תוך הפתח כלפנים – אין מחשבה מועלת אלא בכדי הושטת ידו מהפתח אל רצפת העזרה. ואת"ל הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה – אין מחשבה פוסלת כלל. אבל לחכמים לעולם מחשבה פוסלת בהולכה, הגם שאפשר לבטלה.
 עוד על מחשבת פסול בסילוק בויכין – ע' במנחות יג.

כד. האם הפעולות דלהלן הינן בגדר 'עבודה' והאם כשרות בור?

- א. שחיטת קדשים.
 - ב. שחיטת פרה אדומה.
 - ג. הולכת הדם.
 - ד. הולכת אברים לכבש.
 - ה. ראית נגעים.
- א. אביי סבר שהשחיטה עבודה היא. אמרו לו רבה ורב יוסף: שחיטה לאו עבודה. ומכל מקום לדברי הכל כשרה בור (שלא אמרה תורה 'כהונה' אלא מקבלה ואילך).
- ב. שחיטת פרה אדומה – תרצו אליבא דרבה ורב יוסף שאינה 'עבודה' ואף על פי כן אם שחט זר – פסולה משום שנאמר בה אלעזר הכהן [ולפי שכתוב בה 'חוקה' – מעכב].
- ג. ההולכה היא עבודה מעבודות הקרבן, הגם שאפשר לבטלה. ואולם רב חסדא אמר להכשירה בור (ונסתייע מהכתוב וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים מידם והלויים מפשיטים). והקשה רב ששת מדברי המשנה שפוסלת. ואמרו רבה ורב יוסף לתלות זאת במחלוקת רבי שמעון ורבנן, שלדברי ר"ש שאין מחשבה פוסלת בהולכה, כמו כן כשרה בור ולחכמים פסולה. והסיק עולא בשם ר' אלעזר שהולכה בור פסולה אפילו לר' שמעון. וכן קיימא לן. והוא הדין להולכה בשמאל וכדו'.
- ד. הולכת האברים לכבש הינה עבודה שאפשר לבטלה (שהרי יכול להפשיט ולנתח אצל המזבח, ואין ההולכה מחויבת), וגם אינה מעכבת הכפרה, ואעפ"כ צריכה כהונה (והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה. וכן טעונה בגדי כהונה, כדלהלן לה.).
- ה. ראית נגעים אינה עבודה אבל צריכה כהונה, ככתוב.